

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่อำนวยประโยชน์ต่อมนุษยชาติในหลาย ๆ ด้านเป็นแหล่งเกิดปัจจัยสี่ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค คำว่าป่าไม้โดยส่วนรวมแล้วหมายถึง มวลหมู่ต้นไม้ใหญ่ เล็ก นานาชนิดที่มีองค์ประกอบและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เกื้อกูลซึ่งกันและกันให้คงสภาพเป็นป่าไม้ไว้ เช่น ภูเขา ลำน้ำ ลำห้วย ลำธาร สัตว์ป่าใหญ่น้อย ดิน หิน พืชชั้นสูง พืชชั้นต่ำ แมลง มด และสิ่งอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดเป็นสังคมอีกสังคมหนึ่งแยกต่างหากไปจากสังคมเมือง องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของป่าไม้ คือ ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่ในป่าซึ่งมีคุณสมบัติที่สำคัญอยู่อย่างหนึ่งคือ สามารถสังเคราะห์อินทรีย์สารขึ้นมาได้จากคาร์บอนไดออกไซด์จากอากาศ น้ำและแร่ธาตุจากดินโดยอาศัยแสงแดดจากดวงอาทิตย์เป็นพลังงานในการสังเคราะห์อินทรีย์สาร ซึ่งเราเรียกว่ากระบวนการสังเคราะห์แสง (Photosynthesis) สารอินทรีย์ที่ได้จากกระบวนการสังเคราะห์แสงนั้นเรียกว่าคาร์โบไฮเดรต (Carbohydrate) ซึ่งเป็นสารอาหารที่สิ่งมีชีวิตอย่างอื่น ๆ ทุกชนิดในโลก ได้อาศัยเป็นอาหารสำหรับดำรงชีวิตทั้งในทางตรงและทางอ้อมซึ่งป่าไม้ถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ผลิต (Producers) เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดห่วงโซ่การถ่ายเทอาหาร (Food chain) ในระบบนิเวศ

จากความสำคัญของป่าไม้ดังกล่าวทำให้เราสามารถแยกหน้าที่ของป่าไม้ที่มีต่อมวลมนุษย์และสิ่งแวดล้อมชนิดอื่น ๆ บนพื้นโลกได้ออกเป็น 3 หน้าที่ตามความสำคัญดังนี้ ประการแรกหน้าที่ทางด้านการอนุรักษ์ ป่าไม้โดยส่วนรวมทำหน้าที่ทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่ทุกประเทศชาติ และมนุษย์ทุกคน ซึ่งได้แก่ 1) ป่าไม้ช่วยเสริมให้มีฝนตก ซึ่งโดยทั่วไปในบริเวณที่มีป่าไม้ปกคลุมอยู่นั้นมักจะมีอากาศเย็นและมีความชุ่มชื้น เพราะเรือนยอดของต้นไม้ที่สูงและหนาทึบจะช่วยบดบังความร้อนจากแสงอาทิตย์ไม่ให้ส่องถึงพื้น โดยตรง ทำให้มีความเย็นกว่าพื้นที่โล่งทั่วไป อากาศเย็นภายในบริเวณป่าจะแผ่ครอบคลุมไปถึงอากาศที่อยู่นอกเหนือป่าด้วย เมื่อเมฆฝนซึ่งเกิดจากการรวมตัวของไอน้ำที่เกิดจากความร้อนของอากาศลอยผ่านมากระทบกับอากาศเย็นที่อยู่เหนือบริเวณป่าไม้เมฆฝนก็จะกลายเป็นหยดน้ำ รวมตัวเป็นเม็ดฝนตกลงมาเหนือบริเวณที่มีป่าไม้อยู่และ

บริเวณใกล้เคียง 2) ป่าไม้ก่อให้เกิดระบบหมุนเวียนของออกซิเจนในอากาศ ต้นไม้และพืชต้องการแสงสว่างและก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ไปใช้ในการปรุงอาหารเพื่อการดำรงชีพ ในกระบวนการปรุงอาหารของต้นไม้ ต้นไม้จะคายออกซิเจนที่เหลือจากกรรมวิธีการปรุงอาหาร ออกสู่อากาศทำให้สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ได้ใช้ออกซิเจนเพื่อการดำรงชีวิต 3) ป่าไม้ช่วยป้องกันการพังทลายของดิน ฝนที่ตกลงมากระทบผิวดินที่ไม่มีต้นไม้ปกคลุมอยู่นั้น น้ำฝนจะกัดเซาะหน้าดินให้ไหลลงสู่ที่ต่ำและไหลลงสู่แม่น้ำลำธาร ทำให้แม่น้ำลำธารเกิดตะกอนขุ่นข้นและต้นเงินของแม่น้ำลำธาร อ่างเก็บน้ำและเขื่อนต่าง ๆ ตลอดจนก่อให้เกิดการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของดินตามมา ซึ่งหากมีต้นไม้เมื่อฝนตกลงมาส่วนของใบและส่วนต่าง ๆ ของลำต้นจะช่วยลดแรงกระแทกของเม็ดฝนที่มีต่อพื้นผิวดิน และรากของต้นไม้ยังช่วยในการเกาะยึดพื้นดิน ทำให้ลดการกัดเซาะของน้ำที่เกิดจากการไหลบ่าเมื่อเวลาฝนตกได้ด้วย ประการที่สอง หน้าที่ทางเศรษฐกิจ ป่าไม้อำนวยประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจให้แก่มนุษย์อย่างมากมาได้แก่ 1) ป่าไม้เป็นแหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการก่อสร้าง ผลผลิตจากป่าไม้บางชนิดสามารถนำมาสร้างเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวหรือเป็นอาคารถาวรได้ และรวมทั้งนำมาก่อสร้างเป็นยานพาหนะได้ด้วย 2) ป่าไม้เป็นแหล่งอาหาร อาหารที่จำเป็นในการดำรงชีวิตมนุษย์นั้นส่วนใหญ่ได้มาจากป่าทั้งสิ้น 3) ป่าไม้เป็นแหล่งพลังความร้อนซึ่งได้ในรูปของเชื้อเพลิง 4) ป่าไม้เป็นแหล่งวัตถุดิบในทางอุตสาหกรรม ซึ่งอุตสาหกรรมหลายชนิดได้อาศัยผลผลิตจากป่ามาเป็นวัตถุดิบ เช่น อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ และ 5) ป่าไม้เป็นแหล่งสมุนไพร ซึ่งยารักษาโรคหลายชนิดได้จากป่าไม้ ทั้งที่เป็นพืชล้มลุก พืชยืนต้น ซึ่งได้จากทุกส่วนของต้นไม้ เช่น ส่วนของใบ เปลือก ราก ดอก เมล็ด ลำต้น ประการที่สาม หน้าที่ทางสังคม ป่าไม้มีส่วนช่วยในด้านสังคม ได้แก่ 1) เป็นแหล่งสร้างงานให้คนมีงานทำทั้งในรูปของการหาของป่าออกมาจำหน่าย การเกิดกิจกรรมต่าง ๆ ในป่า 2) ป่าไม้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าและแหล่งรวมของพันธุกรรมนานาชนิด และ 3) ป่าไม้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ

จากหน้าที่ที่มีความสำคัญต่อพื้นโลกของป่าไม้โดยเฉพาะป่าไม้ในเขตร้อน เช่น ในประเทศไทยซึ่งเป็นบริเวณหนึ่งที่มีฝนตกชุก อุณหภูมิสูง หรือที่เรียกว่าร้อนชื้น เราจะพบว่า มีพืชพรรณหลากหลายชนิด รวมไปถึงสัตว์นานาพันธุ์ซึ่งสภาพในระบบนิเวศป่าไม้นั้น มีสมบัติอันล้ำค่าที่มนุษย์ได้รับทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย พลังงาน สิ่งอำนวยความสะดวก และความปลอดภัย เหล่านี้แสดงให้เห็นอย่างชัดว่าป่าไม้ เป็นที่พึ่งทั้งต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยป่าไม้ได้เป็นทรัพยากรที่เอื้อประโยชน์ต่อสิ่งเหล่านี้ ได้แก่ การเกษตร การประมง การอุตสาหกรรม แหล่งน้ำ เมืองและชุมชน จากการที่ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่เอื้อประโยชน์หลาย ๆ ด้านทำให้เกิดการนำมาใช้อย่างไม่ระมัดระวัง ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลายลงไปมาก ในอดีตพบว่าในปี พ.ศ. 2480 ประเทศไทยมีป่าปกคลุมมากกว่า 224 ล้านไร่ หรือร้อยละ 70 ของเนื้อที่ประเทศ การทำลายป่าไม้

เพื่อเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ชุมชน เมือง สถานที่ท่องเที่ยว การก่อสร้างสาธารณูปโภค และการสร้างเขื่อน อ่างเก็บน้ำ ทำให้ป่าไม้ค่อย ๆ ลดลงติดต่อกันเรื่อย ๆ ตลอดมาจนถึงปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ 171 ล้านไร่ หรือร้อยละ 53 ของเนื้อที่ประเทศ (เกษม จันทร์แก้ว, 2539)

ในสถานการณ์ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของประเทศได้ถูกทำลายและลดลงอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2534 เรามีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่ประมาณร้อยละ 28 ของเนื้อที่ประเทศเท่านั้น ซึ่งเมื่อมองย้อนไปเมื่อมีการพัฒนาประเทศไทยตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา การตัดไม้ทำลายป่าไม้ไม่ได้มีอยู่แต่การให้สัมปทานไม้เพียงอย่างเดียว แต่พื้นที่ป่าจำนวนมากได้ถูกเปลี่ยนเป็นถนน เขื่อน ไร่ยาสูบ พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกทำให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลงอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศฉบับแรก ในปี พ.ศ. 2504 พื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศมีอยู่ 171,017,812 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 53.33 ของเนื้อที่ประเทศ และได้มีการตั้งเป้าหมายในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ไว้ที่ร้อยละ 50 ของพื้นที่ประเทศ และรัฐบาลได้กำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติไว้เมื่อปี พ.ศ. 2538 ให้ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ไว้อย่างน้อยร้อยละ 40 ของเนื้อที่ประเทศ (อำนาจ กอวนิช, 2538) เมื่อเราใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศ ทำให้มีการเร่งพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการคมนาคมได้มีการเร่งก่อสร้างถนนและการขยายการคมนาคมทางรถไฟ เมื่อมีการสร้างทางรถไฟมาถึงภาคเหนือ กรมป่าไม้ก็ได้ให้สัมปทานไม้หอมรถไฟ ไม้พืนรถไฟ เมื่อมีการส่งเสริมการปลูกยาสูบพืชเศรษฐกิจ เพื่อส่งเข้าอุตสาหกรรมยาสูบ สัมปทานไม้พืนสำหรับเตาบ่มใบยาสูบก็เกิดขึ้น และมีการมุ่งเน้นพัฒนาประเทศโดยเน้นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจทำให้มีการขยายพื้นที่การเกษตรมากขึ้นเพื่อผลิตผลผลิตด้านการเกษตรออกส่งภาคอุตสาหกรรม เพื่อการส่งออกต่างประเทศ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของภาคเหนือลดลงอย่างรวดเร็ว

ในปี พ.ศ. 2504 พื้นที่ป่าไม้ในภาคเหนือมี 72,671,875 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 68.54 ของเนื้อที่ภาคเหนือ ในปี พ.ศ. 2541 เนื้อที่ป่าไม้ของภาคเหนือเหลืออยู่ 45,660,825 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 43.07 ของเนื้อที่ภาคเหนือ (ธงชัย จารุพัฒน์, 2541) ซึ่งในระยะเวลา 37 ปี (2504 – 2541) พื้นที่ป่าไม้ของภาคเหนือถูกทำลายไป 27,011,050 ไร่ เฉลี่ยแล้วในแต่ละปีป่าไม้ภาคเหนือถูกทำลายไปปีละ 730,028 ไร่ ซึ่งถือว่าอยู่ในอัตราที่สูง ในแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2542-2549 ได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะในด้านของป่าไม้โดยมีสาระสำคัญคือ 1) ให้มีพื้นที่ป่าไม้เป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศโดยเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ห้ามการบุกรุกทำลายอย่างเข้มงวดไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจร้อยละ 15 หรือกำหนดพื้นที่ปลูกป่าเศรษฐกิจให้ได้ปีละ 6 ล้านไร่ ในช่วงเวลาของแผนฯ 2) ให้มีการฟื้นฟูสภาพป่าและอนุรักษ์ความ

หลากหลายทางชีวภาพในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้คืนสภาพเป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ให้ได้รวม 80 ล้านไร่ในช่วงเวลาของแผนฯ และ 3) ให้มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ตามวิถีทางในเชิงอนุรักษ์คุณภาพของระบบนิเวศเพื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้ถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

สำหรับพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์จังหวัดหนึ่งในภาคเหนือที่เป็นป่าต้นน้ำที่สำคัญหลายสายซึ่งเกิดจากป่าตามเทือกเขาต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ น้ำแม่แจ่ม น้ำแม่ตื่น น้ำแม่ปิง และต้นน้ำย่อยอีกมากมายที่ไหลลงสู่น้ำแม่ปิง และแม่น้ำอื่น ๆ ในพื้นที่จังหวัดติดต่อกัน จากข้อมูลของกรมป่าไม้พบว่า ในปี พ.ศ. 2519 จังหวัดเชียงใหม่มีเนื้อที่ป่าไม้ซึ่งรวมกับพื้นที่ป่าสมบูรณ์ที่อยู่ทั้งในและนอกเขตป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด 11,204,375 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 89.16 ของพื้นที่จังหวัด (12,566,910 ไร่) ปี พ.ศ. 2541 พบว่ามีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ 8,787,656 ไร่ หรือร้อยละ 70 ของเนื้อที่จังหวัด ในระยะเวลาที่ผ่านมา 22 ปี (พ.ศ. 2519 – 2541) จังหวัดเชียงใหม่เสียพื้นที่ป่าไป 2,417,719 ไร่ หรือเฉลี่ยปีละ 109,869.3 ไร่ ซึ่งถือว่าอยู่ในอัตราที่สูง

เมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นความเจริญต่าง ๆ มากขึ้น การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจที่ผ่านมาทำให้ความต้องการใช้ที่ดินเพื่อการผลิตเพิ่มสูงขึ้น มีการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตรมากขึ้นทั้งในพื้นที่ราบและบนที่สูงตามภูเขาต่าง ๆ ของประเทศ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าในภาคเหนือ แม้กระทั่งในจังหวัดเชียงใหม่ หลายฝ่ายมุ่งมองไปที่การบุกรุกทำลายป่าของชาวเขาหรือคนบนที่สูงเป็นส่วนใหญ่ เพราะชาวเขาเหล่านี้ได้มีการแผ้วถางป่าไม้บนที่สูง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญเพื่อทำการเกษตรแบบการทำไร่เลื่อนลอยและปลูกฝิ่น ทำให้เกิดปัญหาการทำลายป่าไม้ตามมา ในจำนวนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ชาวเขาเผ่าลีซอเป็นเผ่าหนึ่งที่มีการบุกรุกทำลายป่าไม้บนพื้นที่สูงเพื่อใช้ที่ดินทำการเกษตร ในวิถีชีวิตการทำไร่เลื่อนลอยและปลูกฝิ่นในพื้นที่ทำการเกษตรของชาวเขาเผ่าลีซอจะทำการตัดต้นไม้จนโล่งเตียน เพราะมีความเชื่อว่าถ้าหากมีต้นไม้ใหญ่หลงเหลืออยู่พืชที่ปลูกจะไม่เจริญงอกงามเพราะมีร่มเงาของต้นไม้บัง แต่ในขณะเดียวกันชาวเขาเผ่าลีซอก็มีวิธีการอนุรักษ์ป่าไม้ในชุมชนโดยประเพณีความเชื่อในการนับถือผีว่าเขตป่าอนุรักษ์ในชุมชน ได้แก่ ป่าต้นน้ำ สถานที่ประกอบพิธีเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ชาวเขาเผ่าลีซอมีความเชื่อว่า มีผีคอยคุ้มครองอยู่หากเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือทำลายจะผิดประเพณีผีจะลงโทษ

ในจังหวัดเชียงใหม่ อำเภอพร้าว เป็นอำเภอหนึ่งที่มีชาวเขาเผ่าลีซอตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านขุนแจ้ หมู่ 8 ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จำนวน 125 ครอบครัว จำนวนประชากร 695 คน พื้นที่ตั้งของหมู่บ้านอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติศรีล้านนาและอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่จัด ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำที่มีขุนน้ำที่สำคัญ 3 สาย คือ ขุนน้ำแจ้ ขุนน้ำโป่ง และขุนน้ำแม่แวนหลวง ที่เป็นต้นน้ำแม่จัด ที่จะไหลลงสู่น้ำแม่ปิงในเขตอำเภอแม่แตง และยังเป็นแหล่งต้นน้ำอื่นที่ไหลลงสู่เขต

อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายด้วย ชาวบ้านขุนแจได้อาศัยแหล่งน้ำนี้เพื่อการเกษตรและบริโภค ภายในหมู่บ้าน จึงทำให้ชาวเขาเผ่าลีซอบ้านขุนแจเห็นความสำคัญของน้ำและป่าไม้ต้นน้ำจึงได้ดำเนินการอนุรักษ์ป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำของหมู่บ้าน

ในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชาวเขาเผ่าลีซอบ้านขุนแจนี้ นอกจากจะได้นำขนบธรรมเนียม ประเพณีความเชื่อของชาวเผ่าลีซอ ที่มีความเชื่อว่าเขตป่าไม้ที่ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีของหมู่บ้านเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์มีผีคุ้มครองแล้ว ยังได้กำหนดกฎระเบียบการใช้และดูแลรักษาป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านไว้ เช่น มีการกำหนดโทษปรับแก่ผู้ที่เข้าไปตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ การห้ามจุดไฟเผาป่าในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และนอกจากจะมีการดูแลรักษาป่าแล้วชาวบ้านขุนแจยังได้มีแผนฟื้นฟูสภาพป่า โดยการปลูกป่าเพิ่มเติมในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำ และพื้นที่การเกษตรที่ไม่ได้ใช้ทำการเกษตรแล้ว พื้นที่ป่าที่ชาวบ้านขุนแจได้กำหนดให้เป็นเขตป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านและดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีประมาณ 1,500 ไร่ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จากสภาพการดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาถึงวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อจะศึกษาวิธีการและผลจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่าลีซอ ซึ่งแต่เดิมชาวเขาเผ่าลีซอได้ถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มชาวเขาที่มีการปลูกฝิ่น ทำไร่เลื่อนลอย มีการบุกรุกทำลายป่าไม้มาก แต่ปัจจุบันชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ ได้มีการอนุรักษ์ป่าไม้ในชุมชนขึ้น และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ ที่ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ป่าไม้ในชุมชน และจากผลการศึกษาคั้งนี้สามารถนำไปเพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บนที่สูงของชาวเขาเผ่าลีซอในชุมชนอื่น หรือกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ในพื้นที่ที่ยังมีปัญหาในเรื่องของการจัดการทรัพยากรป่าไม้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และผลจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ที่เลือกศึกษาในครั้งนี้ คือ บ้านขุนแจ หมู่ 8 ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประชากรเป็นชาวเขาเผ่าลีซอ โดยผู้วิจัยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ดังนี้

- เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง เป็นป่าต้นน้ำของแม่น้ำปิง
- ชาวเขาเผ่าลีซอมีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่แตกต่างจากชาวเขาเผ่าอื่น
- เป็นชุมชนที่มีการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.3.2 ขอบเขตตามเนื้อหา

1.3.2.1 ศึกษาวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และผลจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ ตำบลแม่แวน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย

1) ศึกษาวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

- ข้อห้ามตามประเพณีความเชื่อ
- กฎระเบียบของชุมชน
- กฎหมายของรัฐ

2) ศึกษาผลจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

- การไม่ตัดไม้ทำลายป่า
- การฟื้นฟูสภาพป่าและการดูแลรักษาป่า
- การเกษตรเชิงอนุรักษ์

1.3.2.2 ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1) ศึกษาปัจจัยภายในชุมชนบ้านขุนแจ

- ระบบนิเวศภายในชุมชน
- วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- การมีส่วนร่วมของประชาชน
- เศรษฐกิจในชุมชน
- บทบาทผู้นำในชุมชน
- การมีกลุ่มองค์กรภายในชุมชน

2) ศึกษาถึงปัจจัยภายนอกชุมชนบ้านขุนแจ้

2.1) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน ได้แก่

- หน่วยงานของรัฐ
- หน่วยงานองค์กรเอกชน

2.2) การได้รับข้อมูลข่าวสารการอนุรักษ์ป่าไม้ ได้แก่

- จากหอกระจายข่าวในหมู่บ้าน
- วิทยุ
- โทรทัศน์
- สิ่งพิมพ์
- การฝึกอบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง วิธีการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ้ โดยมีวิธีการดังนี้คือ การใช้ข้อห้ามทางประเพณี ความเชื่อ การใช้กฎระเบียบของชุมชน และการใช้กฎหมายของรัฐ

ผลจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง ผลที่เกิดจากการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ้ ได้แก่ การไม่ตัดไม้ทำลายป่า การฟื้นฟูสภาพป่าและการดูแลรักษาป่า และการทำการเกษตรเชิงอนุรักษ์

ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของชาวเขาเผ่าลีซอ บ้านขุนแจ้ ประกอบไปด้วย ปัจจัยภายในชุมชนบ้านขุนแจ้ ได้แก่ ระบบนิเวศ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน บทบาทของผู้นำในชุมชน และเศรษฐกิจภายในชุมชน ปัจจัยภายนอกชุมชนบ้านขุนแจ้ ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสาร